ЛҰҚМАН ХӘКІМ

Даналық сөздер

Абай институтының
еңбектері
4-кітап

ҚАЗАҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ӘОЖ 821.512.122
КБЖ 83.3 (5 Каз)
Л 84

Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті филология факультетінің Ғылыми кеңесі және Редакциялық-баспа кеңесі шешімімен ұсынылған (№4 хаттама 19 наурыз 2021 жыл)

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институты дайындаған

ҒЫЛЫМИ-РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС
Дәдебаев Ж. (төраға), Әбдиманұлы Ө., Бисенғали З.-Ғ.,
Есембеков Т., Жақсылықов А., Жақып Б., Сейітжанов З.,
Тарақ Ә., Темірболат А., Үмбетаев М., Ысқақұлы Д.

Пікір жазған
филология ғылымдарының кандидаты, профессор м.а. **Қ. Мәдібай**

Ғылыми редакторы
филология ғылымдарының докторы, профессор **Ә. Тарақ**

Баспаға дайындағандар:
Л.Ж. Мұсалы, Б.Д. Даутова, Г. Ыбырайқызы

Л 84 **Лұқман хакім. Даналық сөздер** / Құраст., басқа тілдердегі мәліметтерді қазақшалаған, зерттеу мен түсініктерді жазған Ж. Дәдебаев. – Алматы: Қазақ университеті, 2021. – 226 б.

ISBN 978-601-04-5508-5

Кітапта Лұқман хакімнен қалған даналық сөздер, нақылдар, мысалдар топтастырылған. Кітап Лұқман хакімнің даналық сөздері мен нақылдарын, мысалдарын әлем халықтары әдебиеті ескерткіштерінің арғы-бергідегі түрлі басылымдарының беттерінен іздеп табу, жинап-теру арқылы дайындалды.

Лұқман хакімнің даналық сөздері білім алушы жастарға, өсер өркенге, мамандарға, сондай-ақ даналыққа талпынған көпшілікке ұсынылады.

ӘОЖ 821.512.122
КБЖ 83.3 (5 Каз)

ISBN 978-601-04-5508-5

© Лұқман хакім
© Құрастырған Дәдебаев Ж., 2021
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институты
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2021

ЛҰҚМАН хакім
(Зерттеу)

1

Лұқман – адамзат тарихында ғылым, рақым, ғадаләттің дүниеде тиетін пайдасын сөйлеген, хакім атына ие болған даналардың бірі. Адамзат тарихындағы хакімдер арасында Лұқманның орны ерекше.

Лұқман хакім қазақ аңыздары арқылы жеткен мәліметтерге қарағанда, елден асқан дана, қара қылды қақ жарған әділ қазы және теңдесі жоқ білгір емші болған. Лұқман хакім даналық білімін, әділ қазылығын, емшілігін елінің адамшылық негізін нығайту, адамдардың бір-біріне мейірімді, рақымды болуы, Жаратқанның тура жолымен жүруі үшін жұмсады.

Даналықты Лұқманға Алла тағала берді: «Рас, Лұқманға даналық бердік...» [Құран 31,12]. «Рас, Лұқманға даналық бердік» сөзінің мағынасын түсіндірушілер мынадай жайларға назар аударады: а) даналық Лұқманға осы сөз айтылған сәтте берілген; ә) жұрт Лұқманға берілген даналықтан осы сөз айтылған сәтте хабардар болған; б) жұрт Лұқманға даналық берілген деп біледі; в) даналықтың мәнісі – шүкірлік етуде; г) «кім шүкір етсе, өзі үшін шүкір етеді» [Құран 31:12]; д) шүкірлік адамның ойында, сөзінде, ісінде бірдей болады.

Құранда айтылған жайлардан даналықтың адамның сөзінен, ойынан, ісінен бірдей аңғарылатыны белгілі болады. Басқаша айтқанда, дананың даналығы оның сөзінен, ойынан және ісінен бірдей көрінеді. Даналардың, олардың ішінде Лұқман хакімнің

МАЗМҰНЫ

Лұқман хакім (Зерттеу) 3

Бірінші бөлім. МЫСАЛДАР

Бір арыстан, екі бұқа 34
Бұғы 35
Бұғы 36
Арыстан мен түлкі 37
Арыстан мен бұқа 38
Арыстан мен түлкі 39
Арыстан мен адам 40
Бұғы мен арыстан 41
Бұғы мен түлкі 42
Қояндар мен түлкілер 43
Қоян мен арыстан 44
Кемпір мен тауық 45
Маса мен өгіз 46
Адам мен ажал 47
Бағбан 48
Адам мен пұт 49
Адам мен зәңгі 50
Адам және бие 51
Адам мен доңыз 52
Тасбақа мен қоян 53
Қасқыр 54
Тікенек 55
Терісі кара адам 56
Қоңыз бен ара 57
Бозбала 58
Бозбала мен шаян 59
Көгершін 60

Мысық 61
Теміршi мен ит 62
Иттер мен түлкі 63
Ит пен қоян 64
Қарын мен аяқ 65
Күзен мен тауықтар 66
Күн мен жел 67
Екі қораз 68
Қасқырлар 69
Қаздар мен қарлығаштар 70
Ит пен қасқыр 71
Екі ит 72
Адам мен екі жылан 73
Ит пен лашын 74

Екінші бөлім. ХИКАЯЛАР

Бірінші хикая 76
Екінші хикая 77
Үшінші хикая 78
Төртінші хикая 79
Бесінші хикая 80
Алтыншы хикая 82
Жетінші хикая 84
Сегізінші хикая 85
Тоғызыншы хикая 86
Оныншы хикая 87
Он бірінші хикая 88
Он екінші хикая 89
Он үшінші хикая 90
Он төртінші хикая 91
Он бесінші хикая 93
Он алтыншы хикая 94
Он жетінші хикая 96
Он сегізінші хикая 97
Он тоғызыншы хикая 98
Жиырмасыншы хикая 104
Жиырма бірінші хикая 107
Жиырма екінші хикая 110
Жиырма үшінші хикая 112
Жиырма төртінші хикая 114
Жиырма бесінші хикая 118

Жиырма алтыншы хикая 119
Жиырма жетінші хикая 121
Жиырма сегізінші хикая 122
Жиырма тоғызыншы хикая 124
Отызыншы хикая 125
Отыз бірінші хикая 126
Отыз екінші хикая 127
Отыз үшінші хикая 128
Отыз төртінші хикая 129
Отыз бесінші хикая 130
Отыз алтыншы хикая 132
Отыз жетінші хикая 133
Отыз сегізінші хикая 134
Отыз тоғызыншы хикая 135
Қырқыншы хикая 136
Қырық бірінші хикая 137
Қырық екінші хикая 138
Қырық үшінші хикая 139
Қырық төртінші хикая 140
Қырық бесінші хикая 141
Қырық алтыншы хикая 143
Қырық жетінші хикая 144
Қырық сегізінші хикая 145
Қырық тоғызыншы хикая 146
Елуінші хикая 147
Елу бірінші хикая 148
Елу екінші хикая 149
Елу үшінші хикая 150
Елу төртінші хикая 151
Елу бесінші хикая 153
Елу алтыншы хикая 154
Елу жетінші хикая 156
Елу сегізінші хикая 157
Елу тоғызыншы хикая 161
Алпысыншы хикая 163
Алпыс бірінші хикая 165
Алпыс екінші хикая 166
Алпыс үшінші хикая 167
Алпыс төртінші хикая 168
Алпыс бесінші хикая 170
Алпыс алтыншы хикая 172
Алпыс жетінші хикая 173

Алпыс сегізінші хикая 174
Алпыс тоғызыншы хикая 175
Жетпісінші хикая 176
Жетпіс бірінші хикая 177
Жетпіс екінші хикая 178

Үшінші бөлім. ЛҰҚМАН ХАКІМНІҢ БАЛАСЫНА АЙТҚАН СӨЗДЕРІ

Төртінші бөлім. ЛҰҚМАННАН ҚАЛҒАН ДАРА СӨЗДЕР

Түсініктер 215

Әдеби-көркем басылым

Лұқман хакім

ДАНАЛЫҚ СӨЗДЕР

Абай институтының
еңбектері
4-кітап

Редакторы *Г. Ыбырайқызы*
Компьютерде беттеген *Ұ. Молдашева*
Мұқабасын безендірген *Б. Малаева*

ИБ №14702
Басуға 12.07.2021 жылы қол қойылды. Пішімі 60x84 $^{1}/_{16}$.
Көлемі 14,12 т. Офсетті қағаз. Сандық басылым. Тапсырыс №6862.
Таралымы 50 дана. Бағасы келісімді.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспа үйі.
050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды